

KSIAŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

Agricultural and Horticultural Seeds. Their Production, Control and Distribution (Nasiona rolnicze i ogrodnicze. Ich produkcja, kontrola jakości i dystrybucja). Rome 1961 FAO, s. 532.

Publikacja zbiorowa składa się z dwu części: w cz. I — najbardziej interesujący dla nas jest rozdział dotyczący rynku nasiennego i sposobów propagandy stosowania nasion kwalifikowanych, w części tej jest mowa ponadto o warunkach ekologicznych i ogrodnictwowych uprawy nasion oraz kontroli ich jakości. Cz. II traktuje dokładnie o nasionach poszczególnych roślin — od zbóż począwszy, poprzez oleiste, na warzywnych skończywszy. Publikację uzupełnia bibliografia przedmiotu (podana na 60 stronach) oraz wykaz ponad 200 współpracowników z różnych krajów.

Agricultural Commodities Projection for 1970 (Perspektywy w zakresie artykułów rolnych do roku 1970). Rome 1962 FAO, s. 189.

Dodatek specjalny do wydawanego przez FAO „Przeglądu Towarowego (FAO Commodity Review 1962 — Special Supplement), w którym — po zapoznaniu czytelników z celem i zakresem opracowania — dokonano generalnego przeglądu produkcji, popytu i handlu produktami rolnymi z perspektywą do 1970 r. Bazą wyjściową są przeważnie lata 1957—1959, z podziałem na kraje o wysokim i niskim poziomie dochodu narodowego. W cz. II — dokonano przeglądu sytuacji dla poszczególnych artykułów rolnych: zbóż, ryżu, produktów mleczarskich, tłuszczu roślinnych i zwierzęcych, mięsa, cukru, bawełny, juty, kauczuku i in. Obszerny aneks zawiera stronę metodologiczną rozważań.

BARBERO G.: La réforme agraire en Italie. Réalisations et perspective (Reforma rolna we Włoszech. Realizacja i perspektywy). Rome 1962 FAO, s. 211.

Rzecz o realizacji i perspektywach reformy rolnej podjętej w 1950 r. w 8 okręgach Italii, w tym Sardynii i Sycylii. Publikację zainicjowaną przez ministra rolnictwa i lasów w 1959 r. a wykonaną przez autora pod auspicjami Narodowego Instytutu Ekonomiki Rolnej (INEA) oraz FAO — wydano pierwotnie w języku włoskim (w 1960 r.) a następnie w (1961) w trzech dalszych językach, tj. angielskim, francuskim i hiszpańskim. Praca składa się: ze wstępnej części metodologicznej oraz takiegoż załącznika zawierającego wyjaśnienia wzorów stosowanych do obliczeń i wykresów, którymi się autor posługuje w pracy, treść merytoryczna dotyczy oceny zmian ekonomicznej efektywności nakładów i pracy oraz wysokości i podziału budżetów rodzinnych w wyniku przeprowadzonej reformy.

BLAGBURN C. H.: Farm Planning and Management (Planowanie i kierowanie w gospodarstwie rolnym). London 1961 Longmans, s. 372.

Praca jest przeznaczona dla farmerów oraz instruktorów rolnych (technical advisory officers), którym ma pomóc w stosowaniu analizy ekonomicznej i wyborze najbardziej efektywnych metod zarządzania gospodarstwem. Doceniając w pełni różnorodność gospodarstw rolnych oraz znaczenie poszczególnych działań produkcyjnych autor analizuje efektywność ekonomiczną nakładów na poszczególne elementy, jak kapitał, praca, mechanizacja, produkcja roślinna i zwierzęca, baza paszowa itd. — ujmując jednak gospodarstwo jako całość. Osobny rozdział zawiera analizę czynników wpływających na kształtowanie się cen rolnych oraz sytuację na rynku artykułów rolnych (zbóż, artykułów hodowlanych, tłuszczu). Analizy te oparte są na konkretnych przykładach dla form różnych typów i wielkości.

CHARDONNET J.: **Ekonomika Francji** (Gospodarka Francji). Moskwa 1960—1961, Izdat. Innostrannoj Litier., t. I — s. 403, t. II — s. 376.

Drugi tom pracy znanego burżuazyjnego ekonomisty i geografa prawie w połowie dotyczy rolnictwa (pozostała część — wewnętrznych stosunków ekonomicznych kraju). Cała zaś publikacja stanowi program ekonomicznego rozwoju Francji z punktu widzenia interesów wielkiego kapitału. Z tego względu wydanie I tomu zostało poprzedzone w Zw. Radzieckim marksistowską krytyką stanowiska autora. Niemniej jednak wydawnictwo oddaje także w ręce czytelnika tom II wychodzący z założenia, iż znajdzie on tam wiele cennego materiału faktycznego, który pozwoli mu na samodzielną, obiektywną analizę współczesnej gospodarki francuskiej. Jeśli idzie o rolnictwo podano szczegółowe materiały dotyczące: wszystkich gałęzi produkcji rolnej (i jej wpływu na ogólną gospodarkę narodową), geograficznego rozmieszczenia, poziomu technicznego uzbrojenia rolnictwa, wydajności, osiąganych cen i dochodów, wreszcie jego słabych stron: jednostronnego nastawienia na import artykułów rolnych i na rolniczy przemysł przetwórczy (wino, cukier, spirytus) oraz niskiej wydajności rolnictwa, związanej z zaniżonym poziomem cen artykułów rolnych (vide ostatnie strajki rolne we Francji).

Fjäderfarproduktionen (Produkcja drobiu). Stockholm 1961 Jordbrukets utredningsinstitut, cz. I — s. 35, cz. II — s. 136, cz. III — s. 135.

Ukazały się kolejne zeszyty (5, 6 i 7) za rok 1961 Meddelande fran jordbrukets utredningsinstitut, których tematem jest produkcja drobiu. Zeszyt 5, stanowiący cz. I zajmuje się strukturą produkcji drobiu i jaj oraz jej dynamiką rozwojową. W cz. 2 — omówiono zagadnienia rynku, typy trendu rozwojowego konsumpcji mięsa w Szwecji, w szczególności drobiu i brojlerów, w porównaniu z konsumpcją wołowiny, świniny i baraniny oraz perspektyw rozwojowych na lata 1965—1970. W cz. III — przeanalizowano różne ekonomiczne aspekty produkcji brojlerów, kurcząt i jaj, jak nakłady, inwestycje, koszty itp.

GAŁĘSKI B.: **Spółeczna struktura wsi**. Warszawa 1962 PWRiL, s. 154.

Autor zajmuje się problematyką i metodą badań społecznej struktury wsi. Po wprowadzeniu, w którym charakteryzuje rozwój socjologii wsi w okresie przedwojennym i obecnie, autor analizuje szczegółowo następujące wybrane zagadnienia: klasy społeczne, warstwę chłopską i jej zróżnicowanie, strukturę wsi i jej typy społeczne. W rozważaniach metodologicznych uwzględniono: charakterystykę przedmiotu i metod badania, rejony społeczno-ekonomiczne, grupowanie materiału ankietowego i monograficzne opracowywanie zagadnień wiejskiej społeczności lokalnej. W zakończeniu podano obszerną bibliografię przedmiotu.

GRIGORIEW W. K.: **Zakonodatielstwo ob organizacionno-choziajstwiennom ukriplenii kołchozow** (Ustawodawstwo umacniające kołchozy). Moskwa 1961 Gosjurizdat, s. 112.

Popularna broszura zawierająca syntetyczny i przejrzysty przegląd postanowień Partii i Rządu, podjętych od 1953 r., a wnoszących istotne zmiany organizacyjno-gospodarcze i prawne w sytuacji kołchozów, arteli kołchozowych i członków kołchozów.

W parze z tymi posunięciami szło kierowanie do kołchozów fachowców-rolników i organizowanie wszechstronnej opieki nad nimi, danie kołchozom prawa dokonywania zmian i uzupełnień statutów kołchozowych, m. in. rozszerzenie demokracji kołchozowej, ustalenie i zastosowanie bodźców zainteresowania materialnego, zmiana systemu opłat za pracę w kołchozach, zniesienie przymusowych dostaw i zastąpienie ich zakupem, przekazanie kołchozom maszyn i traktorów itp. Wszystkie te środki przyczyniły się do podniesienia produktywności i wydajności kołchozów, skojarzenia interesów osobistych z kołchozowymi oraz potrzebami produkcji rolnej.

HALLET G.: **The Economics of Agricultural Land Tenure** (Analiza ekonomiczna dzierżaw rolnych). London 1960 Land Books, s. 206.

Wg zapowiedzi wydawnictwa ma to być jedna z pierwszych książek traktujących o podstawowym problemie w rolnictwie angielskim, a mianowicie ekonomicznej analizie dzierżaw, bowiem ekonomiści poświęcają zbyt mało uwagi daleko idącym zmianom, które zaszły w tej dziedzinie po wojnie. Problem omawiany przez autora wiąże się z zagadnieniami: teorii czynszów dzierżawnych, opodatkowania, zarządzania gospodarstwami rolnymi oraz dodatnimi i ujemnymi (!) stronami

nacjonalizacji ziemi i perspektywami oczyszczowania ziemi w Wielkiej Brytanii. Praca jest wydana dla studentów szkół ekonomicznych i rolniczych oraz tych wszystkich, którzy mają do czynienia z rolnictwem zawodowo, tj. właściciele ziemi wzgl. agentów lub arbitrów w sprawie dzierżaw.

KAGARLICKAJA O. T.: **Ziemielna renta. Rozwitiye kapitalizma w sielskom choziajstwie** (Renta gruntowa. Rozwój kapitalizmu w rolnictwie). Leningrad 1961 Izd. Lenin. Uniw., s. 104.

Praca wydana przez Uniwersytet Leningradzki dla studentów wydziałów ekonomicznych oraz wykładowców i propagandystów, traktuje o istocie struktury ekonomicznej kapitalistycznego rolnictwa i prawach jego rozwoju. Główny nacisk położono na wyjaśnienie genezy renty gruntowej (I i II) oraz jej wpływu na rozwój sił wytwórczych i sytuację świata pracy w ustroju kapitalistycznym, pogłębianie się przeciwstawności między miastem a wsią, w tej ostatniej zaś na rozwój koncentracji własności i monopolistycznego władania ziemią, w związku z tym na wyższość cen ziemi i rozwój renty absolutnej.

KONKIN JU. A.: **Amortizacija tiechniki w sielskom choziajstwie** (Amortyzacja uzbrojenia technicznego w rolnictwie). Moskwa 1961 Gos. Izd. Sielchoz. Lit., s. 176.

Publikacja obliczona na praktyków-rolników, zatrudnionych w kołchozach i sowchozach, bowiem z chwilą reorganizacji MTS wyposażenie techniczne przeszło w ich władanie. Wychodząc z teoretycznych założeń amortyzacji maszyn w rolnictwie autor podaje ekonomiczne podstawy i sposoby jej obliczania oraz ustalania okresu eksploatacji maszyn i traktorów w rolnictwie, wpływu amortyzacji na koszt własny produkcji w warunkach rozrachunku gospodarczego. Niepośrednie miejsce zajmują w pracy takie zagadnienia, jak ekonomiczne uzasadnienie celowości remontu maszyn, wpływu wyposażenia technicznego gospodarstw na koszty własne produkcji oraz znaczenie postępu technicznego rozwoju socjalistycznych przedsiębiorstw.

KRAMER T.: **Przemiany rynku wiejskiego w związku z procesem industrializacji**. Poznań 1961 WSE, s. 230.

W serii „Prace habilitacyjne i doktorskie” WSE w Poznaniu, jako zeszyt 23 — ukazała się publikacja, której celem jest przedstawienie mechanizmu i przemian, prowadzących w okresie wzrostu gospodarczego do rozszerzenia rynku wewnętrznego i wzmoczenie wymiany między miastem a wsią. Zagadnienie to łączy się z przeobrażeniami rynku wiejskiego pod wpływem zmian społeczno-ekonomicznych, rolniczych, przyrodniczych i geograficznych. Jako materiał do pracy posłużyły autorowi dane statystyczne, literatura polska i zagraniczna oraz badania własne. Na tej podstawie scharakteryzował on przemiany rynku, podkreślając zarówno jego prawidłowości jak i odrębności, zależne od systemów ekonomiczno-społecznych krajów kapitalistycznych, demokracji ludowej oraz Polski.

LUGOWSKOJ K. G.: **Woprosy planomernowo rozwitija sielskowo choziajstwa w ekonomicznom rajonie** (Problemy planowego rozwoju rolnictwa w rejonie ekonomicznym). Moskwa 1961 Gos. Izd. Ekon. Litier., s. 115 + 1 mapa.

Na przykładzie okręgu saratowskiego autor dokonuje analizy planowego rozwoju rolnictwa. Czyni to wychodząc z ogólnopaństwowych założeń i ustaleń w odniesieniu do kierowania rolnictwem, rozważa i ocenia następnie ekonomiczną efektywność poszczególnych gałęzi produkcji rolnej, specjalizację rolnictwa w rejonie ekonomicznym (kraj, okręg, strefie i podstrefie) oraz intensyfikację i postęp techniczny socjalistycznego rolnictwa. Na podstawie szczegółowych obliczeń praca została uzupełniona mapą rejonów glebowych okręgu saratowskiego.

MADAN G. R.: **Changing Pattern of Indian Villages** (Zmiany modelowe wsi hinduskiej). Delhi 1959 s. Chand, s. 405.

Autorem pracy jest zastępca profesora na wydziale socjologii i spraw socjalnych na Uniwersytecie w Lucknow. Mówi on, w sposób zrozumiały dla przeciętnego czytelnika, o aktualnych przemianach zachodzących w rolnictwie i na wsi hinduskiej ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju społecznego, reformy rolnej, władania i zarządzania ziemią oraz wszystkich działów gospodarki rolnej, a więc nawadniania, hodowli, przemysłu rolnego, kooperacji, kształcenia rolniczego, spraw socjalnych i kulturalnych, planowania, wytycznych planu 5-letniego oraz krytycznej oceny programu rozwojowego.

Obszczestwiennoje fondy kolchozow i rozpriedienija kolchoznych dochodow (Fundusze społeczne kolchozów i podział dochodów). Moskwa 1961 Izd. Ekon. Lit., s. 388.

Publikacja zbiorowa, wykonana przez pracowników naukowych sekcji ekonomiki rolnej Instytutu Ekonomii Akademii Nauk ZSRR, traktuje o przemianach zaszych w gospodarce kolchozów w latach 1953—1960, a w szczególności o podziale produktu społecznego w kolchozach, funduszach niepodzielnych i podzielnych, amortyzacji i akumulacji, nakładów kapitałowych i środków obrotowych, płac, spraw socjalnych i kulturalnych oraz związków międzykolchozowych.

OSMOWA M. N.: Stroitel'stvo socializma w sielskom choziajstwie jewropiejskich stran narodnej demokracji (Budowanie socjalizmu w rolnictwie europejskich krajów demokracji ludowej). Moskwa 1961 Izd. Mosk. Univ., s. 60.

Broszura opracowana w Katedrze Ekonomiki Krajów Zagranicznych Wydz. Ekonomicznego Uniwersytetu Moskiewskiego pod auspicjami Min. Szkol. Wyższego zawiera podstawowe wiadomości: o stosunkach rolnych i położeniu chłopstwa w krajach centralnej i p.d. wsch. Europy przed zwycięstwem ustroju ludowo-demokratycznego i po rewolucyjnych przemianach, o ich znaczeniu (w szczególności rozwiązaniu problemu agrarnego), o socjalistycznym uspołdzielczaniu rolnictwa, roli uprzemysłowienia w stwarzaniu materialno-produkcyjnej bazy rolnictwa oraz walce komunistycznych i robotniczych partii o podniesienie produkcji rolnej. Rzecz wydana przez Zakład Naukowo-Metodyczny Szkolenia Zaocznego MSW i przeznaczona dla studentów tego studium.

OTTO W.: Organisation und Planungsmethoden in der Futterwirtschaft der sozialistischen Landwirtschaftsbetriebe (Organizacja i metody planowania gospodarki paszowej socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych). Berlin 1961 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 176.

Wychodząc z założenia, iż gospodarka paszowa jest centralnym problemem produkcji socjalistycznych gospodarstw rolnych autor rozważa jej cele, podstawowe założenia i znaczenie, a w związku z tym sprawy jej prawidłowego planowania i organizacji oraz warunki skutecznego prowadzenia w stosunkach ekonomicznych i przyrodniczych NRD. Na uwagę zasługuje dokonanie przez autora analizy gospodarki paszowej, sposobów jej planowania i kontroli wg 8 proponowanych metod. W zakończeniu podano obszerny spis literatury (62 pozycje), w treści bogaty materiał tabelaryczny i graficzny.

PAŁASZEWSKI T.: Kryteria techniczno-ekonomiczne realizacji inwestycji budowlanych na wsi. Warszawa 1961 PWRiL, s. 238.

Celem pracy jest: wykazanie wpływu postępu technicznego w dziedzinie technologii produkcji na kształtowanie się koncepcji projektowanych, skonkretyzowanie kryteriów techniczno-ekonomicznych budownictwa na wsi, wskazanie dominującej roli analizy ekonomicznej i rachunku kosztów we wszystkich etapach cyklu inwestycyjnego, zaproponowanie metody kalkulacji kosztów budowy powiązanej z warunkami, w których jest ona realizowana oraz zastąpienie obecnie stosowanej biernej metody projektowania przez czynną, polegającą na inicjatywie projektanta w określaniu pożądanych cech techniczno-użytkowych nowych materiałów budowlanych. Autor prowadził badania w zakresie ekonomiczno-rolnym i budowlanym na terenie pow. Goidap, dokonując licznych analiz projektów powtarzalnych, produkcji lokalnych materiałów budowlanych. Badania te mogą ułatwić dalsze studia nad kierunkiem zabudowy gospodarstw wielkorolnych.

PERCZYŃSKI M.: Interwencjonizm na rynku rolnym Wielkiej Brytanii. Warszawa 1962 PWE, s. 240.

Materiał do pracy zebrał autor podczas rocznego pobytu w Instytucie Badań Rolniczych (Economics Research Institute) Uniwersytetu Oxfordzkiego. Celem jej jest ukazanie mechanizmu funkcjonowania rynku rolnego w kraju kapitalistycznym (Wielka Brytania) i rzeczowych przyczyn zmuszających kapitalistyczne państwo do interweniowania na rynku rolnym oraz zbadanie efektywności stosowanych metod regulowania rynku. W końcowej części rozważań dokonuje autor oceny społecznych aspektów interwencjonizmu oraz nowych tendencji, pojawiających się ostatnio w polityce oddziaływania państw kapitalistycznych na rozwój rolnictwa. Na przykładzie brytyjskiego rynku mięsa i mleka przeprowadzono

również próbę oceny obliczeń opłacalności subsydiowania rynku produktów rolnych i skuteczności jego organizacji. Publikację cechuje bogaty materiał faktyczny, statystyczny i bibliograficzny.

PISKACEK V., GEJMOVSKÝ V., STÁREK V.: **Ekonomický prieskum, rozbor a rozmiestenie poľnohospodárskej výroby v JRD** (Ekonomiczne badania, analiza i rozmieszczenie produkcji rolnej w JRD). Bratislava 1959. Slov. Podohosp. Literatury, s. 334 + mapy.

Autorzy podają metodę, wg której prowadzono badania na temat ekonomicznej efektywności spółdzielczej produkcji rolnej, przykładowe wykonanie tych badań w pow. Trnava oraz planowane rozmieszczenie produkcji towarowej w granicach powiatu. Rozważania połączone z projektami dotyczącymi struktury produkcji roślinnej i zwierzęcej, jej rejonizacji oraz podziału dochodu w JRD (rolniczych spółdzielniach produkcyjnych).

POIRÉE M., ROCHE J.: **L'aménagement foncier rural et la technique du remembrement** (Urządzenia rolne i sposoby scalania). Paris 1962 Ed. Eyrolles, s. 448.

Od 1941 r. ukazało się we Francji wiele rozporządzeń dotyczących planowania urządzeń rolnych i komasacji gruntów. Ostatniemu z nich (z 6. VIII. 1960 r.) autorzy poświęcili swe rozważania, mające na celu zapoznanie z nowym zarządzeniem, przeanalizowanie jego niedostatków i ułatwienie praktycznego stosowania. Po scharakteryzowaniu podłoża historycznego ustawy podano sposoby jej realizacji przy przeprowadzaniu urządzeń rolnych: jak ustalenie projektu wstępnego komasacji, prawnego jej udokumentowania, zagospodarowania nieużytków. Komasację i sposób jej przeprowadzania przeanalizowano także w wariantach odpowiadających specyfice warunków przyrodniczych poszczególnych obszarów, jak np. winnic, rejonów górzystych itd. Rzecz przeznaczona dla studiujących w Instytucie Topograficznym, inżynierów, techników, właścicieli ziemskich i rolników.

Природное и сельскохозяйственное районирование СССР (Przyrodnicza i rolnicza rejonizacja ZSRR). Moskwa 1961 Gos. Izd. Geogr. Litier., s. 208 (Woprosy Geografii, zbornik 55).

W serii prac naukowych Moskiewskiego Oddziału Tow. Geograficznego ZSRR pt. Zagadnienia Geografii, ukazał się 55 zeszyt poświęcony zagadnieniom przyrodniczej i rolniczej rejonizacji kraju. Na zeszyt ten złożyło się 14 przyczynków opracowanych przez 21 autorów. Dotyczą one zagadnień: metodyki fizyczno-geograficznej rejonizacji północno-zachodnich równin Rosji, analogicznej rejonizacji Białorusi, prac nad rejonizacją centralnej Rosji, dolnych rejonów nadwołżańskich, okręgu permskiego i świerdłowskiego oraz Syberii, dalekiego wschodu, środkowej Azji itp.

Les produits agricoles et le Marché Commun Européen (Produkty rolne i Wspólny Rynek Europejski). Rome 1962 Org. des Nations Unies pour l'Alim. et l'Agriculture, s. 61.

Zeszyt 13 *Études sur les Politiques en Matière de Produits* zawiera ocenę sytuacji wspólnego rynku rolnego krajów należących do CEE oraz PTOM (Europejska Komisja Gospodarcza i Kraje Zamorskie).

Zajmuje się w cz. I — głównie dwoma tematami: a) wspólnym rynkiem produktów rolnych w krajach Europy Zach., ze szczególnym uwzględnieniem problemu ustalania cen oraz b) handlem niektórymi produktami rolnymi (tropikalnymi i subtropikalnymi) w krajach i terytoriach zamorskich należących do CEE, ze zwróceniem specjalnej uwagi na wolną wymianę, wspólny fundusz popierania produkcji rolnej i konsumpcji produktów tropikalnych. W cz. II zamieszczono dane dotyczące niektórych artykułów rolnych jak zboże, ryż, tłuszcze roślinne, produkty mleczarskie, mięso, cukier, kakao, kawa, banany, bawełna itd.

RIVLIN H. A.: **The Agricultural Policy of Muchammad' Ali in Egypt** (Polityka agrarna Muchammad 'Ali w Egipcie). Cambridge, Massachussets 1961 Harvard Univ. Press, s. 393.

Dla osób interesujących się rolnictwem w świecie arabskim sygnalizujemy ukazanie się książki dr Heleny Rivlin, charakteryzującą stan rolnictwa Egiptu w I połowie XIX w. Operuje ona bogatym materiałem historycznym i statystycznym. Praca opatrzona jest szczegółowymi przypisami.

ROZDOLSKI R.: *Die grosse Steuer und Agrarreform Josefs II* (Wielka reforma podatkowa i agrarna Józefa II). Warszawa 1961, PWN, s. 198.

Studium z zakresu austriackiej historii gospodarczej, oparte m. in. na autentycznych materiałach archiwalnych tak znajdujących się w Austrii, jak zgromadzonych we Lwowie, Wrocławiu (Ossolineum) i Ameryce. Autor omawia całość spraw związanych z powyższą reformą i podaje bibliografię przedmiotu zawierającą wypowiedzi przeciwników i zwolenników reformy. Studium zostało wydane przez PWN w jęz. niemieckim.

SACKIEWICZ R.: *Rozwój rynku zbożowego w Polsce*. Warszawa 1962 PWE, s. 111.

Publikacja została oparta na pracy doktorskiej obronionej w seminarium prof. Wakara. Dotyczy ona jednego z najbardziej złożonych problemów naszej gospodarki — rynku zbożowego w okresie powojennym. Aktualną sytuację rynkową analizuje autor w związku z dokonanymi w kraju przeobrażeniami ekonomicznymi i społecznymi oraz na tle sytuacji organizacyjnej handlu zbożem. Pracę kończy charakterystyka podstawowych składników krajowego bilansu zbożowego oraz środków zmierzających do przeciwdziałania niedoborowi zboża.

SAMBERGS A.: *Landbrukarnas pensionering problem och personförsäkringar* (Problem rent i ubezpieczeń farmerów). Stockholm 1961 Jordbrukets utredningsinstitut, s. 107.

W zeszytach 2 z 1961 r. Meddelande från jordbrukets utredningsinstitut — podano zasady i przepisy, obowiązujące w Szwecji a dotyczące warunków otrzymywania rent i ubezpieczeń osobowych przez farmerów i ich rodziny. Przepisy te, wg ustawy z 1. VIII. 1961 r., wymieniają różne okoliczności uzależnione od wieku, sytuacji majątkowej i zdrowotnej, stanu rodzinnego itd., w których przysługuje pomoc materialna ze strony państwa ew. inne świadczenia pieniężne.

SCHILLING D., BANNORTH H., SCHLICHT H.: *Natürliche Standorteinheiten der Landwirtschaftlichen Produktion in der DDR* (Naturalne rejony produkcji rolnej w NRD). Berlin 1961 Gemeinschaftsarbeit des Instituts für Agrarökonomik der DAL, s. 44 + 3 mapy.

Broszura zawierająca opis metody i sposobu zastosowania rejonizacji, została opracowana pospół przez Instytut Ekonomiki Rolnej oraz Instytut Uprawy Roli i Roślin Akademii Nauk Rolniczych w NRD. Rozważono w niej ekonomiczne uwarunkowanie przyrodniczych rejonów, skutki oszacowania gleb, jako punktu wyjściowego dla lokalizacji produkcji rolnej, możliwości podziału i łączenia jednostek przyrodniczych i praktycznego zastosowania rejonizacji w różnym zakresie. W zakończeniu podano literaturę przedmiotu, materiał tabelaryczny oraz mapy z zakresu rejonizacji.

SENČAK M., KOVNACKA M.: *Príručka poľnohospodarskej štatistiky* (Podręcznik statystyki rolnej). Bratislava 1959 Slov. Wyd. Pôdohosp. Lit., s. 374.

Stereotypowy, aczkolwiek pierwszy w języku słowackim, podręcznik statystyki rolnej daje na wstępie podstawowe wiadomości z zakresu: statystyki i metody grupowania, opracowania materiałów i klasyfikacji danych, posługiwania się wskaźnikami i indeksami, mierzenia współzależności oraz prezentacji materiałów w tabelach, wykresach itd. Cz. II poświęcona jest wyłącznie statystyce rolniczej, tj. statystyce produkcji roślinnej i zwierzęcej, pracy, mechanizacji, zbytu produktów rolnych i nakładów. W zakończeniu podano przykłady wskaźników intensyfikacji produkcji oraz wydajności pracy (głównie w JRD).

SZARAPOW W. G.: *Razrieszenie agrarnowo wyprosa w Rossii posle pobiedy Oktrjabrskoj Riewolucji 1917—1920* (Rozwiązanie problemu agrarnego w Rosji po zwycięstwie rewolucji październikowej 1917—1920). Moskwa 1961 Izd. WPSZ i AON pri CK KPSS, s. 312.

Praca wykonana w Katedrze Historii Społeczeństwa Radzieckiego Akademii Nauk Społecznych przy KC KPZR. Autor postawił sobie za zadanie przeanalizowanie polityki agrarnej podstawowego ustawodawstwa z pierwszych lat władzy radzieckiej, a m. in. skutków likwidacji obszarnictwa oraz podziału ziemi, a następnie tworzenia gospodarstw kolektywnych, ich struktury społecznej, organizacji pracy i podziału dochodów. Uwzględniono bogatą dokumentację i piśmiennictwo,

tak radzieckie jak i burżuazyjne (bibliografię podano na 10 stronach). Po scharakteryzowaniu historiografii i źródeł, autor omawia przekształcenia ustroju agrarnego dokonane w Zw. Radzieckim i na tej podstawie snuje interesujące paralele na temat wykorzystania doświadczeń radzieckich przy przebudowie rolnictwa w krajach demokracji ludowej. W załączniku podano tabelę ilustrującą ekonomiczną strukturę rosyjskich gospodarstw chłopskich wg spisu z 1917 i 1919 r.

TURUBINER A. M.: Woprosy tieorii kołchoznowo prawa (Zagadnienia teorii prawa kołchozowego). Moskwa 1961 Gos. Izd. Jurid. Liter., s. 178.

Zamierzeniem autora było scharakteryzowanie istoty ważniejszych problemów prawa kołchozowego, ukazanie głównych różnic w poglądach i wskazanie dróg, którymi należy kroczyć dla prawidłowego rozwiązywania podstawowych zagadnień nauki prawa kołchozowego — jego przedmiotu i systemu, kołchozowych stosunków prawnych, prawnych form kierowania kołchozami przez państwo oraz źródeł prawa kołchozowego — tzn. podstawowych aktów normatywnych, regulujących działalność kołchozów i postanowień wewnętrznych organów zarządzających.

Verslag over de landbouw in Nederland over 1959 (Przegląd rolnictwa holenderskiego za 1959 r.). S-Gravenhage 1961 Staatsdruk. Uitgeverijbedriff, s. 494.

Wszechstronne statystyczno-opisowe przedstawienie całokształtu zagadnień rolnictwa holenderskiego za 1959 r. w układzie porównawczym z latami poprzednimi, sięgającymi — w zależności od omawianych zagadnień (np. jeśli idzie o ludność rolniczą) od 1849 r. W publikacji znajdujemy dane dotyczące klimatu, gleby, zatrudnienia, produkcji roślinnej i zwierzęcej, na tle sytuacji rolnictwa w innych krajach europejskich i pozaeuropejskich. Część statystyczna zawiera szczegółowe tabele zestawiające produkcję artykułów rolnych w Holandii oraz handel z innymi krajami. W załączniku znajdujemy przegląd międzynarodowych organizacji rolniczych.

WALLMEN A.: Standortgerechte Futterplanung und Futtertabellen (Zrejonizowane planowanie i tabele żywienia). Berlin 1961 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 144.

Poradnik lipskiej powiatowej inspekcji hodowlanej zawierający podstawowe wiadomości, praktyczne wskazówki i normy żywienia dla poszczególnych rodzajów zwierząt, klas wieku oraz wartości użytkowej pasz, zestawione w tabelach z odpowiednimi opisami i schematami, bogato ilustrowane fotografiami i rysunkami. Całość ujęto pod kątem widzenia odpowiedniego zaplanowania potrzeb paszowych.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BARTOSIK J.: **Struktura rolnictwa Niemieckiej Republiki Federalnej**. Przegląd Zachodni, Poznań 1962, nr 1 s. 49—83.

W zwięzłym artykule autor daje wyczerpujący przegląd rozwoju współczesnego rolnictwa w NRF. Podkreśla dokonujące się w rolnictwie ostatnich lat przemiany.

Przemiany te mają w dużym stopniu strukturalny charakter. Dotyczy to w szczególności znacznego zmniejszania się liczby gospodarstw drobnych. W latach 1949—1960 uległo likwidacji około 300 tys. gospodarstw poniżej 10 ha. W roku 1961 na terenie NRF było około 100 tys. ha gruntów nie uprawianych przez właścicieli, co świadczy, że głód ziemi przestał istnieć. W ścisłym związku ze zmniejszaniem się liczby gospodarstw pozostaje stan zatrudnienia w rolnictwie. W latach 1949—1960 odeszło z pracy zawodowej w rolnictwie 1,4 mln zawodowo czynnych, co stanowi 24% w pełni zatrudnionych członków rodzin. Również o ⅓ zmniejszył się w porównaniu do roku 1949 stan robotników najemnych.

Tym przemianom struktury agrarnej i zatrudnieniu towarzyszy znaczny rozwój mechanizacji i chemizacji rolnictwa. Wysokie nakłady w rolnictwie stworzyły podstawy intensywnej gospodarki rolnej. W wyniku tego produkcja rolna zarówno roślinna (pomijając klęskowy rok 1961), jak i zwierzęca w ostatnich latach znacznie wzrosła. Obecne plony i wydajność zwierzęca w NRF należą do najwyższych w świecie.

Artykuł zawiera dużo materiału statystycznego i jest bogato ilustrowany wykresami.

BOYDE W., HEINRICH R.: **Die Vertiefung der Arbeitsteilung in fortgeschrittenen Landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften** (Zwiększenie podziału pracy w przodujących rolniczych spółdzielniach produkcyjnych). Wirtschaftswissenschaft. Berlin, nr 3, 378—391).

Przebudowa ustroju rolnictwa w kierunku tworzenia dużych ośrodków wiejskich zorganizowanych w rolnicze spółdzielnie produkcyjne powoduje konieczność zastosowania w procesie produkcyjnym podziału pracy odmiennego od przyjętego w indywidualnych kapitalistycznych gospodarstwach. Autorzy podają jako przykład trwania okresu przejściowego szczegółowy opis podziału pracy w różnych działach produkcji w dwóch spółdzielniach produkcyjnych. W tych spółdzielniach produkcja rozwija się na materialnej i organizacyjnej bazie powstałej jeszcze w gospodarce drobnotowarowej z tym, że od państwa otrzymano pomoc w postaci siły mechanicznej.

W miarę wprowadzania postępu technicznego i umaszynowania następuje dalszy podział pracy i specjalizacja, jednakże nie można tu przyjmować jakichś jednolitych schematów. Proces ten musi przechodzić kolejne etapy od form pozostałych z okresu początkowego, spółdzielczej organizacji produkcji do form bardziej doskonałych, odpowiadających założeniom wielkotowarowej produkcji społecznej.

DAMBROWSKA S.: **Niektóre doświadczenia zagraniczne w dziedzinie rozwoju mechanizacji rolnictwa**, Gospodarka Planowa, Warszawa 1962, nr 5, s. 34—42.

Artykuł zawiera szereg danych statystycznych dotyczących mechanizacji rolnictwa w krajach o zbliżonych warunkach do Polski pod względem gęstości zaludnienia i rozporządzałnej ilości ziemi (CSRS, NRD, Dania, NRF). Pozwala to na porównanie stanu umaszynowania oraz na wyprowadzenie wniosków dotyczących efektywności technicznej i ekonomicznej użycia różnych maszyn w specyficznych warunkach każdego kraju.

W końcu artykułu autorka podaje szereg wniosków dotyczących kierunków umaszynowania rolnictwa w Polsce w państwowej gospodarce rolnej i w indywidualnych gospodarstwach chłopskich.

DZIEDZIC F.: Dynamika zasiewów pszenicy w ujęciu przestrzennym. Nowe Rolnictwo, Warszawa 1962, nr 11, s. 1—5.

W okresie lat 1952—1959 obserwowane są zmiany w obszarach uprawy pszenicy, występujące dość nierównomiernie w całym kraju. W części środkowej i północnej Polski przeważa tendencja spadkowa obszaru upraw, w południowej części zaznacza się wzrost. W skali ogólnokrajowej następuje spadek obszaru upraw pszenicy.

Autor omawia szeroko zarówno zachodzące zmiany, jak i analizuje ich przyczyny. Wiązą się one z całokształtem warunków gospodarczych w okresie powojennym. W szczególności w rejonach południowych bardziej sprzyjających uprawie pszenicy względnie opłacalności jej uprawy powodowała wzrost obszaru. Na pozostałych obszarach kraju silniej oddziaływała konkurencja innych roślin, między innymi żyta i ziemniaków oraz kontraktowanych roślin przemysłowych. Jako jeden ze środków przeciwdziałania spadkowi obszaru uprawy pszenicy autor proponuje stosowanie odpowiedniej polityki cen.

FARIS E.: Economics of Scale in Agricultural Production (Rachunek ekonomiczny w gospodarstwie rolnym). Journal of Farm Economics, Minnska Visconsin 1961, nr 5, s. 1219—1226.

Punktem wyjścia rozważań jest proces koncentracji produkcji w rolnictwie USA — zmniejszanie się ilości farm przy powiększaniu się ich obszaru. Autor rozpatruje szereg czynników oddziałujących na ekonomikę rolnictwa amerykańskiego. W szczególności, technizacja i modernizacja stanowi główny czynnik zmniejszający jednostkowe koszty produkcji. Efektywność nakładów na mechanizację jest większa w farmach dysponujących większym obszarem. Wreszcie, integracja pionowa centralnych przedsiębiorstw obsługujących rolnictwo przyczynia się do przyspieszenia procesu koncentracji.

Autor rozpatruje powyższe czynniki we wzajemnym oddziaływaniu w różnych kategoriach wielkości farm, przedstawiając to również w sposób graficzny. Zwraca też uwagę na niektóre zjawiska, które mogą obniżać przewagę ekonomiczną większych farm. Ma to miejsce między innymi wówczas, gdy przedsiębiorstwo farmer-skie składa się z kilku nie przytykających do siebie jednostek obszarowych.

JAGIELSKI M.: Węzłowe problemy produkcyjne rolnictwa. Nowe Rolnictwo, Warszawa 1962, nr 3, s. 1—3, nr 4, s. 1—4.

Aktualny stan rolnictwa wymaga zwrócenia uwagi na szereg problemów o podstawowym znaczeniu.

Zmniejszenie upraw roślin zbożowych, szeroko propagowane w latach ubiegłych, było poczynaniem niesłusznym, należy temu przeciwdziałać, dążąc szczególnie do zwiększenia upraw pszenicy. Wzrost produkcji roślin przemysłowych powinien być osiągnięty nie przez zwiększenie obszaru zasiewów, lecz przez zwiększenie plonów.

Niezbędne jest poprawienie bilansu paszowego białkowego przez uprawę roślin motylkowych w plonie głównym i w poplonach. Kukurydza powinna znaleźć większe zastosowanie niż to jest obecnie.

W rozwoju hodowli bydła na czoło wysuwa się hodowla zarodowa. Jako kierunek produkcyjny ważny dział stanowi jałowizna i bukaty. Kontraktacja cieliczek ma na celu podniesienie ilości i jakości pogłowia.

Państwowe gospodarstwa rolne mają poważne osiągnięcia w produkcji zbożowej, mleka, w nasiennictwie i hodowli zarodowej. Należy utrzymać te tendencje. Ważnym zadaniem PGR jest zagospodarowanie Państwowego Funduszu Ziemi.

Niezbędne jest zajęcie się sprawą gospodarstw chłopskich podupadłych. Należy udzielić pomocy gospodarstwom, które na to zasługują i dają gwarancję wywiązania się z zobowiązań, przejąć przez państwo grunty od niezdolnych do pracy zabezpieczając im byt. Natomiast w stosunku do opieszłych i nie wywiązujących się z obowiązków należy zastosować rygory.

Aparat administracji rolnej, służba melioracyjna, weterynaryjna i inne mają do spełnienia zwiększone zadania. POM mają nasilić obsługę remontową, pracując bezdeficytowo nie powinny zarabiać na rolnictwie.

Realizacja zamierzeń inwestycyjnych wymaga koncentracji nakładów, kompleksowości inwestycji, obniżenia kosztów wykonawstwa, przyspieszenia terminów.

Ważnym zadaniem jest doskonalenie kadry rolniczej. Chodzi przede wszystkim o doskonalenie pracy agronomów gromadzkich oraz o doszkolenie kierowników gospodarstw państwowych i spółdzielczych.

W końcu autor podkreśla konieczność systematycznego wysiłku na wszystkich odcinkach działalności produkcyjnej rolnictwa.

KASSIROW L.: *Intensyfikacja — główny put' rozwoju sielskowo choziajstwa* (Intensyfikacja — główna droga rozwoju rolnictwa). Woprosy Ekonomiki, Moskwa 1962, nr 3, s. 10—21.

Zadaniem postawionym w programie Partii Komunistycznej Związku Radzieckiego jest wzrost produkcji rolnej w ciągu dziesięciolecia 1960—1970 — 2,5-krotnie, zaś do 1980 roku — 3,5-krotnie. Tempo przyrostu corocznego produkcji ma być największe w pierwszym dziesięcioleciu. Ma ono osiągnąć następujące rozmiary przyrostów rocznych (w procentach): zboże — 5,5; mięso — 11,1; mleko — 8,2; jaja — 15,0; ziemniaki — 5,2; warzywa — 9,4, owoce — 19,1.

Intensyfikacja rolnictwa możliwa jest przy stosowaniu najbardziej ekonomicznego naukowo uzasadnionego systemu rolnictwa. Dotychczas stosowany w Związku Radzieckim system trawopolny jako ekstensywny, został przez Partię oceniony negatywnie. Zalecono jednocześnie stosowanie bardziej intensywnego systemu, zabezpieczającego wzrost produkcji zbóż, roślin przemysłowych i pasz dla zwierząt. Taki system nazwany przez autora „okopowym” („propasznaja sistiemą”) ma zastąpić mało wydajne rośliny pastewne i owies — burakiem cukrowym, kukurydzą, strączkowymi.

W końcowej części artykułu omawiane są perspektywy i wyniki rozwoju produkcji w różnych częściach Związku Radzieckiego, poparte przykładami z poszczególnych kołchozów i sowchozów.

MC. FARQUHAR A. M. M.: *The Practical Use of Linear Programming in Farm Planning* (Praktyczne zastosowanie programowania liniowego w planowaniu gospodarstwa farmerskiego). The Farm Economist, Oxford 1961, nr 10 s. 472—496.

Przedmiotem rozważań jest zastosowanie programowania liniowego w badaniach optymalizacji produkcji rolnej, gdzie czynnikiem ograniczającym jest sezonowe nasilenie pracy w poszczególnych miesiącach. Badaniem objęte jest jedno gospodarstwo położone w hrabstwie Esset, o obszarze 150 akrów, zaopatrzone w odpowiadające temu obszarowi budynki, maszyny i urządzenia oraz obsługiwane przez trzy stałe siły najemne.

Rozwiązanie ma polegać na znalezieniu optymalnego kierunku produkcji, przy stosowaniu na całym areale uprawy ziemniaków, buraków, pszenicy, jęczmienia i koniczyny. Produkcja zwierzęca nie jest rozpatrywana, jako nie powodująca szczytowych nasileń pracy.

Autor daje opis zastosowania metody programowania liniowego w porównaniu z metodą planowania programu. Poświęca sporo uwagi sposobom uzyskania i opracowywania danych wziętych do obliczeń, podkreślając, że muszą one być użyte odpowiednio do celów, którym mają służyć. Wskazuje na pomoc, jaką w dokonywaniu obliczeń mogą okazać organy doradcze służby rolnej (National Agricultural Advisory Service). Wyraża pogląd, że stosowanie programowania liniowego w planowaniu gospodarstw nie jest droższe od innych metod.

MINARIK J.: *Specifičnost vzájemných vztahů mezi rozvojem zemědělství a osídlením v okolí velkých měst.* (Specyficzność związku pomiędzy rozwojem produkcji rolnej a zasiedleniem rejonów dookoła wielkich miast), Zemedelska Ekonomika, Praha 1962, nr 5, s. 363—380, streszczenie rosyjskie i niemieckie.

Badanie warunków rozwoju rolnictwa w rejonie dużego miasta oparte jest na analizie okolic podmiejskich Brna. Autor podaje na tej podstawie ogólne wskazania odnośnie kierunków produkcyjnych położonych tam gospodarstw, zalecając głównie produkcję warzyw, owoców, jaj, mleka.

Wypowiada pogląd, że korzystniej jest tworzyć w tych rejonach gospodarstwa o mniejszych rozmiarach, niż w pozostałych częściach kraju. Jednocześnie wskazuje, że nie może być tu stosowane schematyczne rozwiązywanie według jednego wzoru, lecz należy uwzględnić specyfikę każdego ośrodka wielkomiejskiego. W szczególności przestrzega przeciwko tendencjom gigantomanii w organizowaniu produkcji rolnej na tych obszarach.

MOROZOW W.: **O kołchoznom rynku** (O rynku kołchozowym), Woprosy Ekonomiki, Moskwa 1962, nr 2, s. 58—67.

Należy odróżnić dwie formy sprzedaży na rynku kołchozowym — w obrocie zewnętrznym na rynek miejski i w obrocie wewnętrznym wsi i rolnictwa.

W ostatnich latach w organizacji rynku rolniczego Związku Radzieckiego zostały dokonane dość istotne zmiany, nie przekształcające istniejących dawnych form, lecz nadające im nową treść.

W obrocie zewnętrznym do roku 1959 nadwyżki produkcji kołchozów i kołchoźników, poza bezpośrednimi zakupami ludności miejskiej, były nabywane przez państwowy aparat skupu, a po tym roku także przez kooperatywy. Kooperatywy te zakupywały wytwory rolne płacąc ceny zróżnicowane lokalnie, mając przy tym ograniczony limit górny. Natomiast rozprawdzały je według ustalonych cen państwowych. Po roku 1961 zakupy dokonywane są według cen umownych bezpośrednio lub w formie kontraktacji, sprzedaż odbiorcom dokonuje się według cen państwowych.

Wprowadzenie tej zorganizowanej formy zakupów znacznie zmniejsza obroty w bezpośrednich zakupach ludności miejskiej w kołchozach pomimo, że ta ostatnia forma przeważa jeszcze w wielu rejonach kraju.

W obrocie wewnętrznym rynku kołchozowego, tj. w sprzedaży wytworów rolnych pozostających na wsi, nastąpiło duże jej zwiększenie. Kołchozy sprzedają kołchoźnikom wytwory po niższej cenie niż w sprzedaży na rynku miejskim. W ten sposób produkcja kołchozów lepiej zaspokaja potrzeby kołchoźników, tym samym działki przyzagrodowe zaczynają tracić swój charakter jako podstawa zapotrzebowania żywnościowego wsi.

NOWACKI F.: **Określenie potrzeb rozwoju motoryzacji rolnictwa w Polsce** Maszyny kolnicze, Warszawa 1962, nr 4, s. 101—105.

Rozpatrywanie trendów rozwojowych motoryzacji w oparciu o ogólnie dostępne dane statystyczne nasuwa pewne trudności. Autor wprowadza pojęcie wskaźnika motoryzacji, wyrażającego stosunek pracy zmotoryzowanych agregatów do pracy narzędzi, maszyn i agregatów napędzanych przez człowieka czy zwierzęta pociągowe. Stosunek ten wynosi dla różnych krajów: Polska w roku 1960 — 12%; Francja — 66%, NRF — 84%, USA — 93%.

Na tej podstawie autor wyodrębnia trzy okresy dynamiki rozwojowej mechanizacji: wstępny — do 20%, środkowy do 80%, końcowy — do 100%. Okresy te trwają przeciętnie 15—20 lat.

Dynamika rozwoju motoryzacji w Polsce ma przebiegać następująco: w okresie 1960—1965, przy rocznym wzroście wskaźnika o 1,8% osiągnie on w końcowym roku 21%. Poglówie koni w tym czasie będzie wynosić 2,5 mln. W dziesięcioleciu 1965—1975 przy wzroście rocznym wskaźnika o 4,9% w końcowym roku wskaźnik będzie wynosić 75%. Poglówie koni spadnie do stanu 750 tys.

Autor podaje obszerną charakterystykę warunków, w jakich będzie dokonywać się postęp motoryzacji rolnictwa w omawianym okresie.

PONIATOWSKI J. **Zawód rolniczy i szkolnictwo rolnicze w naszych czasach.** Wiek Współczesny, Warszawa 1962 nr 2, s. 38—46.

Analizując współczesny rozwój rolnictwa autor wskazuje na konieczność fachowego przygotowania producentów przez średnią szkołę zawodową.

Rolnictwo światowe, jak i polskie, przechodzi obecnie głębokie zmiany ustrojowe. Gospodarstwo rodzinne powoli zatracza swój charakter tradycyjny mając tendencje przekształcania się w przedsiębiorstwo. W Polsce ten proces wiąże się z przechodzeniem na formy uspołecznione. To powoduje konieczność zmian w samej organizacji gospodarstwa. W tych warunkach rodzina chłopska nie może wychować i wykształcić postępowego rolnika przyszłości. Musi ją w tym wyręczyć średnia szkoła rolnicza połączona z internatem.

Podniesienie rangi zawodu rolniczego w oczach społeczeństwa jak i młodego pokolenia rolników jest warunkiem utrzymania młodzieży na wsi. Wymaga to nie tylko odpowiedniego rozwiązania problemu szkolnictwa rolniczego, lecz i zatrudnienia absolwentów tych szkół w produkcji i w działalności usługowej służącej rolnictwu.

RIEBE K.: **Die Auswirkung der Preise auf die Wirtschaftlichkeit der Betriebsysteme hochmechanisierter Betriebsformen** (Wpływ cen na efektywność gospodar-

czą kierunków produkcji modeli wysokoumaszynowionych przedsiębiorstw). *Be-richte über Landwirtschaft*, Hamburg—Berlin 1962, nr 1, s. 40—72. Streszczenie angielskie i francuskie.

Wzrastający koszt robocizny przy stosunkowo łatwej do osiągnięcia mechanizacji wywiera swój decydujący wpływ na rolnictwo krajów wspólnego rynku. To w pierwszym rzędzie wpłynąć musi na kierunki produkcji gospodarstw i ich organizację.

Przyjmując ceny i stosunki rynkowe z roku 1959, autor wyodrębnił 36 wariantów modeli organizacji gospodarstw rolnych. Artykuł poprzedzony jest krótkim wstępem metodycznym, który wszakże nie dość informuje o sposobie ujęcia zagadnienia, gdyż autor od razu przechodzi do charakterystyki modeli, podając dużo materiału liczbowego i ilustrując to schematami i wykresami. Omówienie modeli nie jest usystematyzowane w takim stopniu by czytelnik mógł o nich wyrobić pogląd, jak też ocenić możliwość ich stosowania w praktyce.

Artykuł może budzić zainteresowanie jako przedstawienie problemu, który zajmuje uwagę współczesnych ekonomistów Zachodniej Europy.

SCHMIDT G.: Die sozialistische Umgestaltung der Landwirtschaft und die weitere Entwicklung der Agrarpreise (Socjalistyczna przebudowa rolnictwa i dalsze kształtowanie cen rolnych). *Wirtschaftswissenschaft*, Berlin 1961, nr 12, s. 1815—1832.

Polityka cen w socjalistycznym rolnictwie musi mieć na celu z jednej strony zabezpieczenie rozwoju produkcji w spółdzielniach produkcyjnych, przez materialne zainteresowanie w wynikach ich członków, z drugiej strony stać na straży interesu państwowego i ochrony interesów klasy robotniczej.

Autor daje szczegółowy przegląd kształtowania się cen rolnych w ostatnich latach. Wraz z rozwojem uspołecznienia produkcji rolnej powstały warunki do uregulowania systemu cen na poziomie bardziej korzystnym dla rolnictwa. W dziesięciolecie 1950—1960 wzrost cen rolnych osiągnął: zboża 70%, ziemniaków — 55%, bydła — 150%, trzody — 58%, mleka — 100%. W sposób bardziej racjonalny kształtowały się też relacje wewnętrzne cen rolnych.

Jednakże problem cen rolnych nie może być rozpatrywany w oderwaniu od problemu kosztów własnych. Obniżenie kosztów własnych podejmowane staraniem spółdzielców stanowić ma właśnie uzupełnienie polityki cen prowadzonej przez państwo.

W końcu autor omawia też zagadnienie polityki podatkowej, jako środka wyrównywania renty różniczkowej, powstającej w warunkach lepszych gleb, położenia itp. w ten sposób system podatkowy jest ściśle powiązany z polityką cen.

STEGMANN H.: Ergebnisse einer Arbeitskräfteanalyse in der Landwirtschaft der DDR (Wyniki analizy siły roboczej w rolnictwie NRD). *Wirtschaftswissenschaft*, Berlin 1962, nr 3 s. 368—377.

W ostatnich latach w rolnictwie NRD w wyniku postępującej industrializacji i zmniejszenia ludności rolniczej nastąpił spadek liczby zatrudnionych w rolnictwie. W roku 1950 na 100 ha użytków rolnych było zatrudnionych 28,1 pracowników, w roku 1960 liczba zatrudnionych wynosiła 18,8 osób. Struktura wieku zatrudnionych przedstawia się niekorzystnie i przejawia tendencje dalszego pogarszania się ze względu na zmniejszenie ilości młodszych roczników. Przyczyną tego jest nie tylko ubytek młodszych roczników na skutek zmniejszonego przyrostu naturalnego, lecz również silny ich odpływ ze wsi do innych zawodów wobec większej atrakcyjności życia miejskiego. Niezbędne jest przeciwdziałanie temu, między innymi przez poprawę warunków bytowych na wsi.

Kwalifikacje zawodowe siły roboczej przedstawiają się niezadowalająco. Zaledwie około 10% pracowników ma pełne przygotowanie fachowe wyższe lub zawodowe, ilość pracowników wykwalifikowanych wynosi do 20% ogółu zatrudnionych.

W rolnictwie NRD istnieją niewykorzystane rezerwy siły roboczej, głównie kobiecej. Zagadnieniu temu autor poświęca wiele uwagi. Omawia również zagadnienie fluktuacji sił roboczych odbywającej się w obrębie samego rolnictwa. Znaczna ilość zatrudnionych zmienia miejsce pracy, przechodząc do innych spółdzielni bądź do gospodarstw państwowych.

SZEMBERG A.: Kupno i sprzedaż ziemi w świetle badań IER. *Wiś Współczesna*, Warszawa 1962, nr 2, s. 87—97.

Obrót ziemią posiada dwojaki charakter, nabywcy rekrutujący się spośród chłopów-robotników kupują działki budowlane bądź działki na uzupełnienie środków

żywności dla rodziny; nabywcy spośród typowych gospodarstw chłopskich powiększają w ten sposób posiadany areał produkcyjny.

Gospodarstwa, które wykazują szczególnie dużo sprzedawców gruntów, jak i nabywców, należą do grupy posiadających od 2 do 5 ha. Część z tych gospodarstw ulega na skutek podziałów rozdrobnieniu i tu występuje tendencja, przy sprzyjających warunkach postępującego uprzemysłowienia, wychodzenia całkowitego lub częściowego z rolnictwa. Część natomiast gospodarstw tej grupy, odwrotnie, nabywa grunty sąsiedzkie, umacniając swój produkcyjny charakter.

Artykuł podaje dużą ilość materiału statystycznego dotyczącego obrotu ziemią w gospodarstwach zbadanych przez IER za lata 1953—1960.

SZYNKARCZUK A.: Dochody ludności chłopskiej w latach 1956—1960. Gospodarka Planowa, Warszawa 1962, nr 4, s. 11—16.

W latach 1956—1960 nastąpił wzrost produkcji rolnej w całym kraju. W gospodarstwach chłopskich indywidualnych i spółdzielczych produkcja globalna wzrosła o 22,5%, produkcja końcowa liczona w cenach roku 1956 wzrosła o 18,3%, produkcja czysta — o 15,5%. Wzrost ten w dużym stopniu był spowodowany oddziaływaniem polityki państwowej, między innymi przez stworzenie bodźców ekonomicznych do wzmocnienia produkcji, jak też przez zwiększenie zaopatrzenia w środki produkcji i udzielanie kredytów inwestycyjnych i obrotowych.

W związku z tym nastąpił też wzrost o 27% realnych dochodów. Wzrost dochodów realnych był stosunkowo większy niż przyrost globalny produkcji rolnej, co wynikało z ogólnej poprawy opłacalności. Przychody z produkcji towarowej wzrosły ponad 80%.

Drugim czynnikiem charakteryzującym wielkość dochodów ludności chłopskiej jest poziom spożycia. W strukturze tego spożycia wytwory własnego gospodarstwa w okresie omawianym wykazały tendencję spadkową — z 83,4% do 77,9%. Jednocześnie nastąpił wzrost udziału w spożyciu artykułów kupowanych.

Stopień zwiększenia dochodu ludności chłopskiej w poszczególnych województwach był dość nierównomierny — od 14% w woj. opolskim do 42% w woj. koszalińskim). Było to spowodowane różnicami w poziomie zainwestowania i różnym wykorzystaniem rezerw produkcyjnych.

TIAPKINA E.: Problemy dalszej intensyfikacji sielsko-choziajstwiennowo-proizwodstwa. (Problemy dalszej intensyfikacji produkcji rolnej). Woprosy Ekonomiki, Moskwa 1962, nr 2, s. 37—45.

Intensyfikacja rolnictwa pozostaje w związku z efektywnością nakładów. Teoretycy ekonomii rozważają ten problem jako powstawanie renty różniczkowej II, która w istocie jest swoistą formą renty I. Na tym tle autorka rozpatruje, w jakim stopniu zwiększenie nakładów powoduje zwiększenie efektów ekonomicznych i zarazem intensyfikacji produkcji.

Na podstawie analizy danych statystycznych za lata 1951—1960 stwierdza, że zwiększenie produkcji rolnej, szczególnie zbóż, w Związku Radzieckim uzyskano nie w związku ze wzrostem nakładów zwiększających intensyfikację gospodarstw, lecz na skutek zwiększenia o 25% obszaru upraw. Tym samym tempo wzrostu nakładów jest większe, niż tempo produktywności pracy i wzrostu samej produkcji.

Autorka rozważa szereg przyczyn powodujących ten stan rzeczy, m. in. przeprowadza krytykę systemu Williamsa. Wzrost bowiem zasiewów roślin pastewnych z 3,3 mln ha w 1913 roku do 36 mln ha w 1961 r. nie wpłynął na urodzajność gleb. Podkreśla znaczenie badań ekonomicznej oceny ziemi, co znacznie ułatwia stosowanie właściwej agrotechniki.

W artykule przytoczono szereg danych statystycznych i informacyjnych ilustrujących podane wyżej wywody.

URBAN M.: Podstawy teoretyczne specjalizacji gospodarstw rolnych. Nowe Rolnictwo, Warszawa 1962, nr 3, s. 15—18, nr 4, s. 12—13.

Nawiązując do pracy B. Andreae'go autor omawia następujące zagadnienia dotyczące specjalizacji rolnictwa.

Pojęcie specjalizacji sprowadza się do ograniczenia asortymentu wytworów, tj. do uproszczenia struktury organizacyjnej gospodarstwa pod względem ilości gałęzi. Ilość gałęzi produkcyjnych powinna zależeć od całokształtu warunków. Na to skłaniają się przeciwstawne tendencje wielostronności i specjalizacji pod wpływem czynników wewnątrzno-gospodarczych, jak i czynników zewnętrznych. Przy niskim

rozwoju gospodarki narodowej i techniki rolniczej przeważają tendencje do wielokierunkowości gospodarstw. Postęp i intensyfikacja sprzyja specjalizacji. Produkcja zwierzęca z natury rzeczy ma większe możliwości do specjalizacji niż produkcja roślinna.

Specjalizacja upraszcza strukturę nakładów i pozwala wykonywać szereg nakładów nie przez gospodarstwo bezpośrednio, lecz również przez wyspecjalizowane przedsiębiorstwa (przygotowanie pasz, nawożenie, walka z chwastami, remonty itp.).

Przyszłość rolnictwa wiąże się z jego specjalizacją. Na tej drodze poprzez racjonalny podział pracy rolnictwo może osiągnąć stały wzrost produkcji i wydajności pracy oraz obniżkę kosztów.